

Primljen 4. 12. 2001.
Prihvaćen 20. 12. 2001.

Zrinjka Glovacki-Bernardi, August Kovačec,
Milan Mihaljević, Dieter W. Halwachs,
Karl Sornig, Christine Penzinger i Richard Schrodtt

UVOD U LINGVISTIKU

Zagreb: Školska knjiga, 2001, 265 str.

Velimir Petrović*
Pedagoški fakultet, Osijek

Postojećim publikacijama u Republici Hrvatskoj, s područja opće lingvistike, pridružio se 2001. godine i *Uvod u lingvistiku* skupine autora u izdanju Školske knjige iz Zagreba. Ovaj visokoškolski udžbenik namijenjen je, prema riječima urednice Zrinjke Glovacki-Bernardi, „ponajprije studentima humanističkih znanosti, studentima društvenih znanosti, ali i svim čitateljima koje zanima jezik sam, povijest bavljenja jezičnim problemima, pravci i škole suvremene znanosti o jeziku“. Nastao je na temelju nastavnog iskustva stečenog tijekom istoimenog kolegija te programa dodiplomskog i poslijediplomskog studija neofiloloških grupa na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Udžbenik sadrži sedam priloga: *Pregled povijesti bavljenja jezikom do konca 19. stoljeća* (Zrinjka Glovacki-Bernardi), *Lingvistička geografija* (August Kovačec), *Ferdinand de Saussure i strukturalizam* (August Kovačec), *Američka lingvistika* (Milan Mihaljević), *Sociolingvistika* (Dieter W. Halwachs), *Pragmalingvistika* (Karl Sornig i Christine Penzinger) i *Tekstna lingvistika* (Richard Schrodtt). Na kraju svakog poglavlja dan je opsežan popis literature. Knjiga na 17 stranica sadrži i kazalo pojmova.

U temeljitom i iscrpnom *Pregledu povijesti bavljenja jezikom do konca 19. stoljeća* Glovacki-Bernardi polazi od mitova o nastanku jezika, na koje nastavlja uspješna tumačenja grčkih filozofa te učenja grčkih, rimskih, staroindijskih gramatičara, skolastičara, predstavnika humanizma i renesanse, prosvjetiteljstva,

Humboldta i mladogramatičara iz druge polovice 19. stoljeća, za čije radove je za mnoge jezikoslovce vezan razvoj jezikoslovlja kao samostalne znanstvene discipline.

Na prikaz razvoja lingvističke misli do kraja 19. stoljeća nastavljaju se dva priloga Augusta Kovačeca: *Lingvistička geografija i srodne metode* i *Ferdinand de Saussure i strukturalizam*.

U prvom prilogu Kovačec ističe činjenicu da se s nastankom mladogramatičarske škole 1878. javlja „prva sustavna moderna lingvistička teorija, koja je, unatoč određenoj jednostranosti u pristupu, u punom smislu riječi znanstvena“, ali je upravo zbog jednostranosti stekla protivnike kojima valja zahvaliti nastanak lingvističke (= dijalektalna) geografije. Doprinos te znanstvene discipline proučavanju jezika ogleda se u brojnim jezičnim atlasima. Ona je potaknula razvoj nekih novih metoda i škola, od kojih je najvažnija arealna (= spacijalna) lingvistika. Zainteresirani za lingvističku geografiju naći će u ovom prikazu vrijedne podatke koji potkrijepljuju tvrdnju da je lingvistička geografija označila prijelaz od povijesti glasova prema povijesti riječi, a arealna lingvistika prijelaz od povijesti riječi prema povijesti jezika.

U drugom svom prilogu Kovačec iznimno uspješno prikazuje osnove lingvističkog nauka Ferdinanda de Saussura, utemeljitelja strukturalne lingvistike, ali (s pravom) ne kao plod momentalnog nadahnuća darovita jezikoslovca, nego kao doseg dugotrajna dozrijevanja europske lingvističke misli tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća. Veći dio

* Velimir Petrović, Pedagoški fakultet, Katedra za njemački jezik i književnost, Lorenza Jägera 9, 31000 Osijek; telefon: 031/580 442, e-mail: velimir.petrovic@os.hinet.hr

priloga posvećuje autor recepciji Suaussireova učenja u čitavom svijetu te lingvističkim smjerovima nastalim nakon objavljivanja *Tečaja* ... Osvrće se na učenja američkih lingvista: Bloomfielda, Whitneyja, Sapira, Pikea, Whorfa; na francuske pripadnike sociološke škole, među kojima se posebno ističe Antoine Meillet, na tvorce logičke i psihološke gramatike Charlesa Ballyja i Alberta Sècheyea. Učenju Trubekojia i Jakobsona, pripadnika Praške fonološke škole, posvećuje dvadeset stranica teksta, a Andréu Martinetu, najvjernijem nastavljaču praškog funkcionalizma, deset. Danski strukturalizam (glosematiku) autor objašnjava na nauku Louisa Hjelmsleva. Na kraju priloga dan je osvrt na sudbinu strukturalizma u Hrvatskoj, koji tek osnivanjem Zagrebačkog lingvističkog kruga 1956. godine „počinje dobivati puno pravo građanstva u hrvatskoj visokoškolskoj javnosti i nastavi“.

U članku *Američka lingvistika* Milan Mihaeljević upoznaje čitatelja najprije s osnovama Bloomfieldova nauka i nauka njegovih sljedbenika Rulona S. Wellsa i Zelliga S. Harrisa a zatim s osnovnim idejama i načelima generativne gramatike na njenom razvojnem putu od šezdesetih godina prošlog stoljeća do naših dana.

Prilog *Sociolingvistika* Dietera W. Halwachsa u prijevodu Slađana Turkovića s njemačkog jezika sadrži vrlo sažet pregled povijesti te lingvističke grane s natukničkim osvrtom na sociolingvistiku u Engleskoj, Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi, na istraživanje bilingvizma i gradskoga govora, na etnografiju komunikacije; objašnjava sociolingvistiku kao lingvistiku varijeteta a jezik kao polisistem i repertoar (= višejezičnost) koji ima svoju dinamiku određenu internim procesima i vanjskim parametrima. Dotiče se individualne višejezičnosti i identiteta da bi na kraju skicirao široko područje modernih sociolingvističkih istraživanja, dijeleći ih – prema Fasoldu – na makrolingvističke (sociološki orijentirane) i mikrolingvističke (lingvistički orijentirane) studije.

Pragmalingvistika je prikazana na dvanaest stranica u istoimenom prilogu Karla Sorniga i Christine Penzinger (preveo Velimir Piškorec).

Spominje se nužnost uključivanja priopćajne situacije u analizu govornih činova: mjesto, vrijeme, svrha govornih činova a ponajprije recipijent. Ovoj postavci vide osnovu u znanstvenim smjerovima kao što su američki pragmatizam u filozofiji, simbolički interakcionizam u sociologiji i semantika s modelom znaka koji čine semantička, sintaktička i pragmatička sastavnica. Spominju se zasluge Austina, Searlea i Habermana za kategorizaciju govornih činova a Yngvea, Sachsa, Schegloffa i Jeffersona za analizu razgovora.

Na članak *Pragmalingvistika* nastavlja se, tvoreći s njim zaokruženu cjelinu, prilog *Tekstna lingvistika* Richarda Schrodta u prijevodu i njegovoj uspjeljoj prilagodbi (navođenjem primjera za hrvatski jezik) Zrinjke Glovacki-Bernardi. U njemu autor objašnjava temeljne pojmove tekstne lingvistike, upućuje na razlike između tekstne lingvistike usmjerene na jezični sustav i komunikacijski usmjerene tekstne lingvistike u pristupu fenomenu tekst; pojašnjava nadalje osnovne karakteristike, komunikativne funkcije i vrste teksta prema Searleu i Bühleru, te vrste tematske progresije.

Knjiga *Uvod u lingvistiku* uspio je pokušaj približavanja lingvistike hrvatskom čitatelju zainteresiranom za povijest bavljenja jezičnim problemima, smjerove u lingvistici i pokušaje opisa jezika i njegova funkcioniranja kao osnovnog i najsavršenijeg sredstva sporazumijevanja. Zbog većim dijelom iznimno visoke apstraktnosti u izlaganju jezične problematike i relativno slabe zastupljenosti konkretnih primjera, iziskuje visok stupanj intelektualnog napore čitatelja, te je zato pogodnija za korisnike na poslijediplomskom stupnju nakon što su studenti već stekli osnovna lingvistička znanja. Praktična vrijednost knjige nesumnjivo bi porasla kad bi se u drugom izdanju proširila konkretnim zadacima i time pružila korisniku priliku da, rješavajući postavljene zadatke, provjeri u kojoj je mjeri razumio izlaganje. Bogata bibliografija na kraju svakog priloga nesumnjivo će biti od velike koristi čitatelju u njegovu nastojanju da temeljitije upozna one lingvističke grane za koje je posebno zainteresiran.